

GLOBALLASHUV TA’SIRIDA O’S M I R L A R X U L Q - A T V O R I D A Y U Z A G A K E L A D I G A N O ’ Z G A R I S H L A R

ADPI, tayanch doktoranti
Z.Alisherova,
texnologik ta’lim sirtqi yo’nalishi
1 bosqich talabasi Abdulxayev Avazbek

Annotasiya: Maqolada globallashuv sharoitida yoshlar ongiga salbiy ta’sir ko’rsatuvchi omillar va ularning oldini olish yuzasidan tavsiyalar keltirilgan, axboriy-psixologik xavfsizlik nuqtai nazaridan amalga oshirilishi lozim bo’lgan ishlar borasida mulohaza yoritilgan.

Kalit so’zlar: axboriy-psixologik xavfsizlik, yoshlar siyosati, internet, virtual olam, ijtimoiy tarmoqlar, assertivlik, mafkuraviy immunitet.

Bugungi globallashuv davrida, shiddatli zamonda farzandlarning sog’lom turrmush tarzida ta’minlashning o’zigina yetarli bo’lmay qoldi. Zamonga xos va mos yuksak ma’rifatli, bunyodkor, shijoatli avlodni tayyorlash zarurati jamiyat, eng avvalo, oila instituti zimmasiga g’oyat katta mas’uliyat yuklamoqda.

Oilada inson, eng avvalo, sog’lom voyaga yetadi, yaxshi xulq namunalarini o’zlashtiradi, o’zida maksadga muvofiq shaxslararo munosabatlar ko’nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, oila farzandlarni mustaqil hayotga tayyorlashda hayot tajribalarini o’rgatuvchi maskan sifatida betakror xizmat qiladi. Ammo bugungi globallashuv davrida, shiddatli zamonda farzandlarning sog’lom bo’lishini ta’minlashning o’zigina yetarli bo’lmay qoldi. Zamonga xos va mos yuksak ma’rifatli, bunyodkor, shijoatli avlodni tayyorlash zarurati jamiyat, eng avvalo, oila instituti zimmasiga g’oyat katta mas’uliyat yuklamoqda.

Hozirgi zamonda o’smirlar ongi, ruhiyatida ilgari kuzatilmagan qanday o’zgarishlar ro’y beryapti, mazkur o’zgarishlar qanday xarakterga ega (ijobiy yoki salbiy), agarda nojoiz ta’sirlarga berilayotgan yoshlar bo’lsa, buning sabablari nimada, ushbu ta’sirlarning oldini olish uchun nimalarga e’tibor qaratish lozim?” degan savollarga javob topish zaruriyati xam yuzaga keldi.

Bugungi kunda ko’pchilik axborot olish manbai sifatida murojaat qiladigan, hayotimizning ajralmas tarkibiy qismiga aylanib ulgurgan internet xususida ba’zan kishilar bir yoqlama fikr yuritayotganini kuzatamiz. Ayrimlar internetning ijobiy tomonlarini qo’llab-quvvatlasalar, boshqalar esa foydalanish jarayonida inson oladigan negativ, salbiy ta’sirlarga ko’proq e’tibor qaratadilar. Ayni nuqtai nazardan, internetning funksiyalari, vazifalari, imkoniyatlarini to’g’ri anglash va undan maqsadga muvofiq foydalanishni har bir fuqaro uddalashi lozim, deb o’ylaymiz. Ba’zi yoshlarning internetga mukkasidan ketishini esa sabab emas, oqibat sifatida baxolagan bo’lardik. Shuning uchun, ta’lim muassasalarida ta’lim va tarbiyani uzviy holda, birga olib borish zaruriyati haqida bot-bot gapirilmoqda ekan, ta’lim berish jarayonida maqsadga muvofiq tarbiyalab borish, tarbiyalash jarayonida ta’limga oid ma’lumotlar, usullardan o’rinli foydalanish har doim xam dolzarb ahamiyat kasb etib kelgan. Ta’lim muassasalari pedagogik jamoalarida oshkoralik, xayrixohlik, bag’rikenglik, tanqidiy-tahliliy mushoxadaga asoslangan o’zaro munosabatlar tizimini yo’lga qo’yishga alohida e’tibor qaratish lozim. Mazkur tizim pedagoglar va talabalarni destruktiv g’oyalar ta’siriga tushishdan saqlashda, ularning psixologik salomatligini ta’minlashda muhim rol o’ynaydi.

Ayniqsa, yosh davrlari bilan bog’lik shaxs inqiroz holatlari mavjudligini ota-onalar inobatga olishlari, mazkur holatlar o’smirlik davrida alohida e’tibor talab qilishini bilishlari zarur. Chunki inqiroz davrida inson biron-bir yaqin kishisining maslaxati, ma’naviy qo’llab-quvvatlashiga ehtiyoj sezadi. Agar yonida shunday kishisi bo’lmasa, uning faoliyatida salbiy

xususiyatlar, xulq-atvorida og‘ishlar kuzatilishi mumkin. Ularda psixologik madaniyat, mafkuraviy immunitet yetarli darajada shakllangan bo‘lsa, bu jarayon salbiy asoratsiz kechadi. Globallashuv sharoitida farzandlarimiz tarbiyasini virtual olam ixtiyoriga berib qo‘yish esa yomon oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Yana bir masala o‘smirlardagi salbiy xulq-atvorni korreksiya qilish maqsadida umumta’lim maktablarida turli ijtimoiy, motivatsion psixologik trening mashg‘ulotlar va olib borilsa amaliy-psixologik maslahatlar korreksion texnikalar va salbiy hulq-atvorni bosqichma bosqich o‘zgartirish mumkin ya’ni, shaxsning o‘zini-o‘zi va o‘z his-tuyg‘ularini anglash, o‘z shaxsini qayta baholash, hissiyotlar ustida ishlash, salbiy xulq-atvorni anglash, shaxslararo munosabatdagi qiyinchiliklar, kognitiv jarayonlarni rivojlantirish, barkamollikka intilish, ota-ona va pedagoglar bilan ishlash kabi mashg‘ulotlar majmui qo‘llanildi. Ijtimoiy, motivatsion psixologik treninglar majmuini xalq ta’lim muassasalari amaliyotiga tatbiq etilishi orqali bola shaxsining pedagogik va psixologik jihatdan mukammal rivojlanishiga yordam beradi. Jumladan, maktab amaliyotchi psixologining ish rejasiga kiritilgan "Ijtimoiy psixologik muammolari mavjud bo‘lgan o‘quvchilarning salbiy burilish va og‘ishlarining oldini olish"ga qaratilgan psixologik profilaktika, "Xulqida og‘uvchanligi mavjud va moyilligi aniqlangan o‘quvchilari bilan korreksiyalash ishlarini tashkil qilish" hamda "bolalar va o‘smirlarning salbiy burilishi va og‘ishlarining oldini olishda maktab pedagogik jamoasi va ota-onalarning hamkorligini takomillashtirish" kabi vazifalarini amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish joizki, intellektual asr talabiga javob beradigan har tomonlama taraqqiy qilgan dunyoqarashi keng o‘smir o‘quvchi shaxsini shakllantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGA ADABIYOTLAR:

1. Nishonova Z.T. va b. Rivojlanish psixologiyasi. pedagogik psixologiya .
2. O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati . Toshkent 2018 y.
4. G‘oziyev E. Ontogenez psixologiyasi . Noshir taxriri ostida Toshkent. 2010 y
5. Tolibdjanovna, A. Z. (2023). Psychological Factors of Manifestation of Aggressive Behavior in Teenagers during Globalization.
6. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Social and psychological factors in the formation of psychological culture of students. *Ta’lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 428-431.
7. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Psychological factors in the manifestation of aggressive behavior in adolescence. *Ijtimoiy fanlarda innovatsiya onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 122-125.
8. Khosilbekovna, S. F. (2024). Ethnopsychological Predictors of the Process of Acculturation in Migrant Students. *International Journal of Formal Education*, 3(2), 199-203.